

**Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Національний університет цивільного захисту України**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

В.П.Садковий

«___»_____2018 р.

ПРОГРАМИ

**вступних випробувань на навчання для здобуття освітнього ступеню доктора
філософії за спеціальністю 183 «Технологія захисту навколишнього
середовища»**

Харків 2018

Вступ.

Програми вступних випробувань розроблена Приймальною комісією Національного університету цивільного захисту України відповідно до Умов прийому до вищих навчальних закладів України у 2018 році, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 13 жовтня 2017 року № 1378, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 14 листопада 2017 року за № 1397/31265, Порядку відбору та прийому до вищих навчальних закладів цивільного захисту, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 23 лютого 2015 року №197, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 16 березня 2015 року за №290/26735 та Правил прийому до Національного університету цивільного захисту України у 2018 році.

Метою вступних випробувань є перевірка у кандидатів на навчання рівня знань, умінь та навичок, здібностей до зазначеного виду діяльності.

Вступні випробування включають:

1. вступний екзамен зі спеціальності 183 «Технологія захисту навколишнього середовища»;
2. вступний екзамен з іноземної мови;
3. вступний екзамен з філософії.

Для конкурсного відбору осіб при прийомі на навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня доктора філософії. Конкурсний бал обчислюється як сума балів, отриманих під час складання вступних екзаменів зі спеціальності (в обсязі стандарту вищої освіти ступеню магістра з відповідної спеціальності), філософії та з іноземної мови (англійської, німецької, французької).

Екзамен з іншої іноземної мови складається за рішенням вченої НУЦЗ України у разі, коли знання цієї мови необхідне для роботи над дисертацією.

До конкурсного балу додається додатковий бал за навчальні/наукові досягнення.

ПРОГРАМА
вступного екзамену зі спеціальності
183 «Технологія захисту навколишнього середовища»

ВСТУП

Вступне випробування зі спеціальності проводиться з метою перевірки та оцінки теоретичної підготовки вступника, встановлення рівня його знань з основних фахових дисциплін, їх відповідності вимогам стандарту якості освіти, положенням про ступеневу освіту, навчальним планам і програмам підготовки фахівців.

Для проведення фахового вступного випробування створюється комісія на чолі з Головою, до складу якої включаються викладачі, які викладають профільні навчальні дисципліни.

Вступне випробування зі спеціальності проводиться у вигляді письмової відповіді на питання білету (кількість питань в білеті два). Час на виконання завдань складає одну годину.

Для складання випробування абітурієнт може використовувати ручки, олівці, лінійку, калькулятор. Усі інші матеріали, як то: законодавчі та нормативні акти, методичні матеріали, довідники, словники, записи, конспекти, тощо, а також засоби мобільного та пейджингового зв'язку, будь-які носії інформації протягом іспиту абітурієнтам використовувати суворо забороняється. В разі порушення зазначених вимог, а також при виявленні проявів несамотійного виконання абітурієнтами завдань комплексного іспиту, які проявляються, наприклад, у вигляді розмов, підказування, інших видів спілкування, викладач, котрий здійснює контроль за проведенням іспиту, робить помітку на титульному листі екзаменаційної роботи про зниження екзаменаційної оцінки, а в разі виявлення повторного порушення – має право вивести абітурієнта з іспиту з виставленням йому загальної незадовільної оцінки.

1. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ КАНДИДАТА НА НАВЧАННЯ З ВСТУПНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 183 «ТЕХНОЛОГІЯ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА».

Рівень знань здобувача оцінюється за чотирибальною системою: "відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно".

Вимоги до основних знань навичок та вмінь.

Оцінка	Критерії
відмінно	Здобувач повністю, логічно, послідовно і без помилок розкрив задані питання, виявив вміння самостійно аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал.
добре	Здобувач твердо знає програмний матеріал, грамотно і по суті викладає його. Вміє правильно використовувати теоретичні положення під час відповіді, але допускає несуттєві помилки, які не впливають на загальну правильність відповіді
задовільно	Здобувач засвоїв тільки основний матеріал, не знає окремих положень, допускає неточності у відповіді. Не вміє достатньо чітко сформулювати окремі положення, порушує послідовність у викладанні матеріалу.
незадовільно	Здобувач не засвоїв програмний матеріал, допускає суттєві помилки. Не вміє викласти основні положення.

2. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ВСТУПНЕ ВИПРОБУВАННЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 183 «ТЕХНОЛОГІЯ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА».

- 1.Розвиток екологічних знань та їх роль у становленні цивілізації. Основні закономірності взаємодії суспільства і природи.
- 2.Екологія і техногенна безпека: основні терміни і поняття. Вплив діяльності людини на довкілля на різних етапах техногенезу.
- 3.Виснаження природних ресурсів і забруднення навколишнього середовища як єдиний процес.
- 4.Основні фактори та джерела впливу на стан довкілля. Формування природно-технічного середовища.
- 5.Види природокористування. Природні ресурси і їх класифікація.
- 6.Аспекти раціоналізації природокористування: науково-технічний, юридичний і міжнародний, заповідний, естетичний і виховний, регіональний.
- 7.Науково-технічний процес і природокористування: напрямки екологізації науково-технічного процесу, перехід до безвідходних технологій, енергетика і природокористування, проблеми урбанізації.
- 8.Антропогенний вплив на біоценози і проблема збереження біологічного різноманіття. Основні екологічні проблеми регіонів України
- 9.Сутність і напрямки охорони навколишнього природного середовища.
- 10.Об'єкти і принципи охорони довкілля. Інженерна охорона навколишнього природного середовища.

11. Природоохоронна діяльність підприємств. Види і принципи роботи очисного обладнання і споруд.
12. Екологічний контроль якості довкілля: екологічна експертиза, екологічний аудит, екологічна інспекція.
13. Поняття екологічної кризи. Сутність екологічних криз. Природні та антропогенні кризи. Конфліктна ситуація природокористування.
14. Головні екологічні проблеми і шляхи їх вирішення. Екологічна криза і соціальний прогрес.
15. Екологічні системи. Антропогенні і штучні екосистеми.
16. Уявлення про довкілля. Рівні організації довкілля. Природне, техногенне, географічне і соціальне середовище. Безпосередній і побічний антропогенний вплив на довкілля.
17. Фізичне забруднення біосфери. Нормування і методи визначення властивостей забруднення.
18. Уявлення про природні ресурси. Класифікація природних ресурсів.
19. Ступінь і динаміка використання природних ресурсів. Природні ресурси України.
20. Соціальні ресурси. Класифікація соціальних ресурсів.
21. Енергозабезпечення суспільства і проблеми довкілля. Структура енергоресурсів.
22. Альтернативні джерела енергії. Ядерна енергетика, як енергетика багатоцільових комплексних виробництв енергоносіїв та інших видів продукції.
23. Характеристика відновлювальних джерел енергії. Можливості використання відновлювальних джерел енергії в Україні.
24. Будова і властивості атмосфери як динамічної системи. Хімія та фізика атмосфери. Тверді частки і аерозолі в атмосфері.
25. Фактори порушення якості атмосфери. Основні напрями охорони атмосфери.
26. Будова і властивості гідросфери як динамічної системи. Хімія природних вод.
27. Основні причини порушення якості природних вод, принципи оцінки екологічного стану водних об'єктів, негативні наслідки забруднення природних вод та їх охорона.
28. Основні види ґрунтів в Україні. Процеси біохімічної трансформації речовин у ґрунтах.
29. Основні причини деградації родючих ґрунтів, проблема хімічного і радіонуклідного забруднення ґрунтів та їх охорона.
30. Поняття про забруднювачі. Типи забруднювачів. Міграція, накопичення і трансформація основних забруднювачів в атмосфері, гідросфері і ґрунтах.
31. Біотрансформація і біоаккумуляція забруднювачів. Пестициди, фреони, поліхлорировані біофеніли, детергенти в довкіллі, фотохімічний смог та кислотні дощі. Руйнування озонового шару.
32. Біогеохімічні цикли в природі. Структура і основні типи біогеохімічних циклів.

- 33.Кругообіг води, вуглецю, азоту, фосфору, сірки, важких металів в природі і їх антропогенне порушення.
- 34.Вплив хімічних, фізичних, біологічних і теплових забруднень на окремі елементи і функціональні зв'язки в екосистемах.
- 35.Хімічне забруднення – основна причина порушення гомеостазу в екосистемах. Взаємозв'язок параметрів дози, концентрації і токсичності.
- 36.Розрахунок і порядок розробки нормативів гранично- допустимих викидів.
- 37.Промислова екологія як міждисциплінарна науково-методологічна основа охорони довкілля і раціонального використання природних ресурсів. Предмет промислової екології і її основні завдання.
- 38.Системний аналіз і моделювання в промисловій екології. Стратегія моделювання і її етапи. Критерії оцінки якості системи.
- 39.Безвідходна технологія як основа створення екологічно обгрунтованого промислового виробництва. Принципи і концепція безвідходної і маловідходної технології.
- 40.Критерії безвідходності. Енергоємність, матеріалоємність промислових виробництв. Комплексне використання сировини і енергетичних ресурсів.
- 41.Удосконалення існуючих і створення принципово нових екологічно обгрунтованих технологічних процесів.
- 42.Розробка і організація замкнених водо- і газооборотних циклів.
- 43.Утворення відходів як нераціональне використання природних ресурсів.
- 44.Технології поводження з відходами – збирання, переробка і повторне використання відходів виробництва і споживання.
- 45.Формування і розвиток безвідходних територіально-виробничих комплексів та регіонів. Раціональне використання енергоресурсів.
- 46.Системний екологічний аналіз промислового виробництва. Оцінювання та прогнозування впливу промислового виробництва на довкілля.
- 47.Забруднення довкілля хімічними речовинами, тепловими викидами, електромагнітними полями, іонізуючими випромінюваннями, туманами.
- 48.Типи викидів в атмосферу. Хімічний склад і властивості газових викидів, як основа газоочищення.
- 49.Класифікація і опис основних методів газоочистки і апаратурне оформлення процесів. Перспективні технології очищення газів.
- 50.Методи та засоби проектування та конструювання систем очищення природних та стічних вод.
- 51.Методи та засоби проектування та конструювання систем захисту атмосферного повітря.
- 52.Методи та засоби проектування та конструювання систем забезпечення екологічної безпеки земельних ресурсів.
- 53.Характеристика процесу управління екологічною безпекою. Техніка і технології управління екологічною безпекою.
- 54.Структура та складові частини системи управління екологічною безпекою.
- 55.Загальні підходи до реалізації інженерних рішень з питань управління екологічною безпекою.
- 56.Здійснення моніторингу компонентів навколишнього природного середовища – атмосфери, гідросфери, літосфери, біотичної складової

наземних та водних екосистем, джерел і факторів впливу на навколишнє природне середовище.

57. Уявлення і зміст моніторингу довкілля. Критерії якості довкілля.

58. Засоби і методи моніторингу і контролю якості довкілля. Метрологічні аспекти моніторингу довкілля.

59. Екологічне нормування. Гранично-допустиме екологічне навантаження.

60. Використання методу біотестування у системах моніторингу довкілля.

3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Основна:

1. Андронов, В.А. Екологічна безпека : Практикум / В.А. Андронов, О.В. Крайнюк. – Х. : НУЦЗУ, 2009. – 100 с.

2. Батлук, В.А. Радіаційна екологія : Навч. посібник / В.А. Батлук. – К. : Знання, 2009. – 309 с.

3. Біологічна хімія : підручник / Л.Ф. Павлоцька, Н.В. Дуденко, Є.Я. Левітін та ін. – Суми : Університетська книга, 2011. – 510 с.

4. Вамболь, С.А. Системы управления экологической безопасностью, которые используют многофазные дисперсные структуры: Монографія / С.А. Вамболь. – Х. : Нац. аэрокосм. ун-т «Харьк. авиац. ин-т», 2013. – 204 с.

5. Васюков, О.Є. Стратегія сталого розвитку: Курс лекцій / О.Є. Васюков, С.Р. Артем'єв, О.В. Метельов. – Х: НУЦЗУ, 2016. – 114 с.

6. Екологічна безпека : Підручник / В.М. Шмандій М.О. Клименко, Ю.С. Голік та ін.. – Херсон : Олді-плюс, 2013. – 366 с.

7. Екологічна безпека, природно-техногенна безпека і цивільний захист в Україні : Навч. посіб. / В.М. Кобрін, П.М. Куліков, М.В. Нечипорук та ін. – Х. : "ХАІ", 2007. – 406 с.

8. Зеркалов, Д.В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль : посібник / Д.В. Зеркалов. – К. : КНТ, Дакор, Основа, 2007. – 412 с.

9. Кічно, В.О. Основи радіобіології та радіоекології : Навч. посіб. / В.О. Кічно, С.В. Поліщук, І.М. Гудков. – К. : Хай-Тек Пресс, 2008. – 320 с.

10. Клименко, М.О. Моніторинг довкілля : Підручник / М.О. Клименко, А.М. Прищепа, Н.М. Вознюк. – К. : Видав. центр "Академія", 2006. – 360 с.

11. Кучерявий, В.П. Загальна екологія : Підруч. для студ. вищих навч. закл. / В.П. Кучерявий. – Львів : Світ, 2010. – 520 с.

12. Луцевич, Д.Д. Аналітична хімія : Підручник / Д.Д. Луцевич, А.С. Мороз, О.В. Грибальська. – К. : Медицина, 2009. – 416 с.

13. Міщенко, І.В. Метрологія та стандартизація : Конспект лекцій / І.В. Міщенко, С.О. Вамболь, Т.М. Курська. – Х. : АЦЗУ, 2006. – 137 с.

14. Некос, В.Е. Основы общей и глобальной неэкологии : Учеб. пособ. в 2-х ч. Ч. 2. / В.Е. Некос. – Х. : Прапор, 2001. – 287 с.

- 15.Новиков, Ю.В. Экология, окружающая среда и человек : Учеб. пособ. / Ю.В. Новиков. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 736 с.
- 16.Сторожук, В.М. Промислова екологія. : Підручник / В.М. Сторожук, В.А. Батлук, М.М. Назарук – Львів : Українська академія друкарства, 2005 . – 547 с.
- 17.Сучасні способи підвищення екологічної безпеки експлуатації енергетичних установок: Монографія / С.О. Вамболь, О.П. Строков, В.В. Вамболь,О.М. Кондратенко. – Х. : НУЦЗУ, 2015. – 212 с.
- 18.Тарасова, В.В. Екологічна стандартизація і нормування антропогенного навантаження на природне середовище : Навч. посібник / В.В. Тарасова, А.С. Малиновський, М.Ф. Рибак. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 276 с.
- 19.Техногенна безпека : Підручник / М.М. Гіроль, Л.Р. Ниник, В.Й. Чабан. – Рівне : УДУВГП, 2004. – 452 с.
- 20.Управление отходами и обращение с ними: учебн. пособие / Н.В. Нечипорук, В.Н. Кобрин, С.А. Вамбольи др. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2008. – 93 с.
- 21.Хімія та екологія атмосфери : Навч. посіб. / Б.М. Федешин, Б.В. Борисюк, В.М. Вовк та ін. – К. : Алерта, 2003. – 272 с.
- 22.Шматько, В.Г. Екологія і організація природоохоронної діяльності : навч. посібник / В.Г. Шматько, Ю.В. Нікітін.. – К. : КНТ, 2008. – 304 с.

Додаткова:

- 1.Андронов, В.А. Конспект лекцій з курсу «Забезпечення екологічної безпеки» / В.А.Андронов. – Х. : АЦЗУ, 2004. – 138 с.
- 2.Іванюта, С.П. Екологічна та природно-техногенна безпека України: регіональний вимір загроз і ризиків : Монографія / С.П. Іванюта, А.Б. Качинський. – К. : НІСД, 2012 . – 308 с.
- 3.Островець, О.О. Природоохоронне законодавство та екологічне право : Конспект лекцій / О.О. Островець, Т.М. Ковалевська. – Х. : НУЦЗУ, 2011. – 162 с.
- 4.Перепелятніков, Г.П. Основи загальної радіоекології : монографія / Г.П. Перепелятніков. – К. : Атіка, 2012 . – 440 с.
- 5.Сарапіна, М.В. Забезпечення екологічної безпеки : Курс лекцій / М.В. Сарапіна. – Х. : НУЦЗУ, 2015 . – 195 с.

Голова предметної комісії

В.А. Андронов

ПРОГРАМА

вступного екзамену з іноземної мови

Інтеграція України в європейський простір вищої освіти висуває нові вимоги щодо встановлення національних параметрів викладання/вивчення іноземної мови, зазначених у Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*, скорочено — *CEFR*), які Рада Європейського союзу рекомендувала використовувати для валідації рівнів знань іноземної мови своєю резолюцією в листопаді 2011 р.

Відповідно до частин четвертої та п'ятої статті 54 Закону України «Про вищу освіту» Кабінет Міністрів України вніс зміни до постанови № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 р. («Офіційний вісник України», 2013 р., № 64, с. 23–28). Наразі цей порядок висуває нові вимоги до працівників вищих навчальних закладів у частині мовної підготовки та методів оцінювання її рівня. Вчене звання доцента або професора присвоюється тим працівникам вищих навчальних закладів і наукових установ, які мають сертифікат, що підтверджує володіння іноземною мовою на рівні, не нижчому від рівня B2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти. Відповідно випускник ВНЗ, який має намір будувати науково-педагогічну кар'єру, повинен володіти іноземною мовою на рівні, не нижчому від B2. Відповідно цей рівень доцільно виявляти вже на етапі вступу до магістратури та ад'юнктури.

Усі, хто вивчає іноземну мову, відповідно до CEFR розподіляються на шість рівнів: A0 — нульовий рівень (особа щойно почала вивчати мову); A1 — початківець; A2 — передпороговий рівень; B1 — пороговий, середній рівень; B2 — пороговий просунутий рівень, вищий від середнього; C1 — досвідчений, професійний користувач; C2 — досконалий рівень володіння. Рекомендаціями передбачено, що вступник здатен на кожному рівні виконувати такі види діяльності: писати, читати, слухати й говорити.

Рівень В2 має особа, яка розуміє основні ідеї складних текстів на абстрактні й конкретні теми, зокрема ті, що стосуються її спеціалізації; може взаємодіяти з певною мірою побіжності та безпосередності з носіями мови без напруження для кожної зі сторін; уміє робити чіткі, детальні повідомлення з широкого кола питань і може викласти свій погляд на певну проблему, показати переваги та недоліки різних тверджень. Це передбачає наявність певних знань і вмінь:

I. Мовні знання:

- розмаїтий словниковий запас, що є необхідним для спілкування в побутовому, академічному й професійному середовищі;
- володіння граматичними конструкціями, необхідними для гнучкого висловлення відповідних причинно-наслідкових зв'язків, відношень і понять, а також для розуміння й створення текстів різного стилю (уживання артиклів, прийменників і сполучників, часи дієслів, модальні дієслова, герундій та інфінітив, одна та множина іменників, ступені порівняння прикметників тощо);
- опанування правил синтаксису й пунктуації, які дозволяють розпізнавати й створювати різноманітні за стилем усні та письмові висловлювання (порядок слів у реченні, узгодження підмета й присудка, підрядні речення, умовні речення, розділові знаки тощо).

II. Мовленнєві знання й уміння:

1. Аудіювання:

- розуміти основні ідеї та розпізнавати відповідну інформацію в ході обговорень, дебатів, бесід побутового, публіцистичного, ділового та професійно орієнтованого характеру;
- розуміти повідомлення та інструкції в академічному й професійному середовищі;
- розуміти наміри мовців і комунікативні наслідки їхніх висловлювань;
- визначати позицію й точку зору мовців.

2. Говоріння:

- реагувати на основні ідеї та розпізнавати суттєво важливу інформацію під час дискусій, бесід, що пов'язані з навчанням і фаховою діяльністю;
- володіти лексичним мінімумом, необхідним для ділових контактів;
- чітко аргументувати свою думку щодо актуальних тем в академічному та професійному житті;
- володіти мовним етикетом спілкування (моделі звертання, ввічливості, вибачення, прохання, висловлення згоди/незгоди з позицією співрозмовника тощо);
- виступати з підготованими презентаціями щодо широкого кола тем академічного й професійного спілкування;
- продукувати чіткий і детальний монолог із широкого кола тем, пов'язаних із побутом, навчанням, фаховою діяльністю.

3. Читання:

- розуміти автентичні тексти загальної тематики, а також пов'язані з навчанням та фахом;
- розуміти головну ідею й знаходити необхідну інформацію в неадаптованих текстах із наукової літератури (зокрема за фахом) і публіцистики;
- розуміти автентичну кореспонденцію (листи, факси, електронні повідомлення тощо), інструкції, пояснення до графіків та діаграм, рекламні повідомлення.

4. Письмо:

- писати анотації до неадаптованих технічних текстів за фахом;
- здійснювати реферування автентичної літератури, зокрема за фахом;
- готувати тексти доповідей, презентацій, використовуючи автентичні матеріали;
- писати зрозумілі, деталізовані тексти різного стилю та тематики, пов'язані з особистою й професійною сферами;
- оформляти особисту й ділову кореспонденцію;

- створювати резюме, заповнювати бланки документів із високим ступенем лексичної та граматичної коректності.

На сьогодні існує певна різниця в співставленні рівнів інших міжнародних оцінювальних систем зі шкалою CEFR. Різні загальновизнані у світі мовні сертифікати мають власні системи балів, але загалом існує чітке співвідношення рівня B2 із такими показниками міжнародних іспитів: з англійської мови CAE — 45–59 балів; FCE — рівні B та C; IELTS — 5–6,5 балів; [TOEFL](#) — 57–86 балів; із німецької мови Goethe-Zertifikat — B2, [ZDfB](#). Запропонована програма має на меті наблизити вступний іспит до ад'юнктури до вказаних міжнародних іспитів і за структурою, і за рівнем складності, і за принципами оцінювання. Змістове наповнення іспиту розроблене з урахуванням специфіки фаху працівника служби цивільного захисту й дає можливість охопити зокрема й тематику навчального курсу «Іноземна мова».

Структура іспиту

Формат вступного іспиту до ад'юнктури відповідно до вимог рівня володіння іноземною мовою B2 Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти охоплює всі види мовленнєвої діяльності й складається з чотирьох модулів: *Listening* (аудіювання), *Reading* (читання), *Writing* (письмо) і *Speaking* (говоріння). Загальна тривалість іспиту — 2 години 45 хвилини.

1. Listening (аудіювання). Містить 40 запитань, на виконання яких відведено 30 хвилин. Вступник прослуховує 4 аудіозаписи, кожен із яких є складнішим за попередній, водночас читаючи тестові запитання й даючи відповіді на них. Після закінчення прослуховування запису кандидатам надають додаткові 10 хвилин, щоб перенести відповіді в екзаменаційний лист. Тематика матеріалів цього модуля пов'язана зі щоденним побутовим спілкуванням, освітою та професійною діяльністю, вони представляють і монологи, і діалоги.

2. Reading (читання). Містить 40 запитань, тривалість — 60 хвилин. Кандидатові пропонують три тексти публіцистичного та наукового стилів обсягом 650–100 слів кожен, узяті з газет, журналів, Інтернету й фахової літератури, у яких потрібно знайти відповіді на подані екзаменаційні запитання.

3. Writing (письмо). Складається з двох завдань, на виконання яких відведено 60 хвилин. Перше завдання передбачає написання листа заданого типу (прохання, пропозиція, запит тощо) не менш ніж на 150 слів, друге — написання власного висловлювання обсягом не менш ніж 250 слів на запропоновану тему. Таким чином оцінюють, по-перше, здатність кандидата вести особисте листування, отримувати й надавати інформацію, висловлювати бажання, прохання, скарги тощо, а по-друге, уміння формулювати проблему й знаходити її рішення, представляти й доводити свою думку, оцінювати й оскаржувати запропоновані судження, очевидні факти тощо.

4. Speaking (говоріння). Являє собою інтерв'ю з екзаменатором, яке складається з трьох частин і триває близько 15 хвилин. У цьому модулі оцінюють здатність кандидата ефективно спілкуватися англійською мовою. До уваги беруть швидкість мовлення, правильну послідовність висловлювання думок, багатство словникового запасу, доречність і правильність уживання граматичних форм, вимову.

Частина 1 (4–5 хв). Кандидат та екзаменатор відреконендуються один одному. Потім кандидат відповідає на загальні запитання про себе, свою оселю / сім'ю, навчання / роботу, інтереси тощо.

Частина 2 (4–5 хв). Кандидат отримує картку із завданнями з підказками й повинен висловитися на певну тему. Йому дають 1 хвилину для підготовки; за бажанням вступник може зробити певні помітки на аркуші паперу, написати план тощо. Розповідь має тривати 1–2 хвилини. Потім екзаменатор ставить 1–2 запитання за темою картки.

Частина 3 (4–5 хв). Екзаменатор і кандидат починають обговорення більш абстрактних проблем стосовно теми, порушеної в частині 2. Обговорення триває 4–5 хвилин.

Отже, загалом іспит перевіряє всі аспекти володіння англійською мовою. Знання з граматики не оцінюють напряму, а перевіряють під час виконання модулів із письма й говоріння.

Критерії оцінювання вступного випробування

Вступники отримують оцінки за кожен компонент іспиту за 9-бальною шкалою, за основу якої взято шкалу міжнародного іспиту IELTS. Загальна оцінка за весь іспит є середнім арифметичним округленим значенням за результатами кожного з модулів.

Модулі з аудіювання та читання містять по 40 завдань. Кожне правильно виконане завдання приносить вступникові 1 бал. Відповідно максимально можна набрати по 40 балів. Оцінювання за 9-бальною шкалою

здійснюють на підставі загальної кількості балів, набраних у кожному модулі¹:

1. *Listening* (аудіювання)

Кількість правильних відповідей	Оцінка за 9-бальною шкалою
1	1
2–3	2
4–9	3
10–16	4
17–24	5
25–32	6
33–37	7
38–39	8
40	9

2. *Reading* (читання)

Кількість правильних відповідей	Оцінка за 9-бальною шкалою
1	1
2–3	2
4–9	3
10–15	4
16–22	5
23–28	6

¹ Під час розробки цієї системи за основу взяті критерії оцінювання іспиту IELTS.

29–35	7
36–39	8
40	9

Кожне із завдань *модуля з письма* оцінюють безпосередньо за 9-бальною шкалою, виходячи з чотирьох параметрів: *зміст* (наскільки повно вступник виконав поставлене завдання), *послідовність викладу думки* (наскільки зрозуміло викладає думки), *лексичне розмаїття й грамотна побудова висловлювання* (правильність і різноманітність граматичних конструкцій). Відповідно оцінка може бути знижена, якщо вступник:

- відхилився від теми;
- не відповідає на якесь із запитань у завданні;
- хаотично викладає думки;
- кілька разів повторює ту саму ідею;
- переписує слова й фрази із завдання;
- складає громіздкі речення;
- використовує багато зворотів, нетипових для англійської мови;
- недоречно користується лексикою або вживає неправильні форми слів;
- через неправильне написання змінює значення слова;
- використовує україномовну структуру речень;
- припускається орфографічних та пунктуаційних помилок.

Критерії оцінювання письмових завдань

Оцінка за 9-бальною шкалою	Зміст	Послідовність викладу думки	Лексичне розмаїття	Грамотна побудова висловлювання
9	Повна відповідь на поставлене запитання з повним обґрунтуванням	Зосередженість на викладі думки; правильний поділ тексту на абзаци	Використання великого обсягу лексики й фразеології, наявність незначних помилок («описок»)	Використання розмаїття граматичних конструкцій, наявність незначних помилок («описок»)
8	Повна відповідь на поставлене запитання з гарним, але неповним обґрунтуванням	Незначні відхилення від логічного викладу думки, не зовсім доречний поділ на абзаци	Використання значного обсягу лексики й фразеології, наявність незначних помилок у слововживанні й написанні слів	Використання розмаїття граматичних конструкцій, незначні помилки та окремі не зовсім доречні граматичні конструкції
7	Наявна відповідь на всі запитання завдання й чітка точка зору, однак може простежуватися тенденція до надмірного узагальнення або деякі ідеї можуть залишатися не до кінця розкритими	Інформація організована логічно із використанням відповідних мовних засобів зв'язку, хоча їх застосування може бути не завжди доречним; кожен абзац відповідає певній мікротемі	Використання достатнього обсягу лексики, однак деякі слова та фразеологізми можуть бути стилістично недоречними; можуть бути наявні спорадичні помилки в слововживанні, написанні та/або словотворенні	Використання розмаїття складних конструкцій, однак із наявністю поодиноких граматичних і пунктуаційних помилок
6	Деякі питання розкриті у висловлюванні більшою мірою, ніж інші, позиція щодо	Наявні порушень у викладі думки, деякі речення не несуть смислового навантаження, зв'язок між	Використання обсягу лексики, достатнього для відповіді на завдання; недоречне	Змішування простих і складних речень; граматичні й пунктуаційні помилки, які,

	теми та провідні ідеї висловлені нечітко	окремими думками прослідковується нечітко; поділ на абзаци наявний, але не завжди логічний	використання фразеології, помилки у написанні й будові слів, які, проте, не заважають сприйняттю змісту	проте, не заважають сприйняттю змісту
5	Відповідь до завдання є частковою; висловлена певна точка зору, однак її обґрунтування є не зовсім доречним; наявні основні ідеї, однак нерозвинені	Інформація організована, однак наявні логічні порушення в розвитку думки; текст може не поділятися на абзаци або поділятися недоречно	Використання обмеженого обсягу лексики, який мінімально відповідає змісту висловлювання; спорадичні помилки в написанні слів створюють труднощі для сприйняття	Використання обмеженого набору граматичних конструкцій; наявність незначної кількості складних речень із помилками в будові; спорадичні граматичні та пунктуаційні помилки створюють труднощі для сприйняття
4	Тема розкрита мінімально, точка зору незрозуміла; наявні певні основні ідеї, але їх важко виділити в тексті	Наявна інформація не впорядкована логічно, важко простежити розвиток думки; текст може не поділятися на абзаци або поділятися недоречно	Використання лише базового словникового запасу; ті самі слова й фрази повторюються; значна кількість лексичних і словотвірних помилок може спричинити незрозумілість тексту	Використання надзвичайно обмеженої кількості граматичних конструкцій; неправильно побудовані речення переважають; велика кількість пунктуаційних помилок
3	Неточне сприйняття завдання; відсутня чітка точка зору; наявні кілька ідей, які	Відсутня логічна організація викладу думок, використані засоби зв'язку речень можуть не відповідати	Використання дуже обмеженого обсягу лексики; велика кількість помилок у	Значна кількість помилок у простих граматичних конструкціях, ігнорування пунктуаційних

	здебільшого нерозвинуті	логічному зв'язку окремих думок	написанні й словотворенні, яка майже цілком порушує розуміння	норм, що майже цілком порушує розуміння
2	Висловлювання лише частково пов'язане з темою; не висловлена власна точка зору; може бути наявна спроба представити одну-дві ідеї, але вони нерозвинені	Наявна слабка спроба створити зв'язний текст за допомогою мовних засобів зв'язку	Використання надзвичайно обмеженого обсягу лексики, значна кількість орфографічних та словотвірних помилок	Відсутність правильно побудованих простих речень; часте використання замість речень фраз
1	Висловлювання абсолютно непов'язане з темою завдання	Повідомлення абсолютно незв'язне	Правильне використання лише окремих слів	Нездатність правильно будувати жодні типи речень
0	Не написано жодної відповіді до завдання			

Модуль із говоріння також оцінюють за 9-бальною системою за чотири параметрами: *зміст, послідовність викладу думки, лексичне розмаїття, грамотна побудова висловлювання*. Оцінювання відбувається загалом за тією самою шкалою, що запропонованою для письмового висловлювання, однак у критерії «послідовність викладу думки» відсутні вимоги щодо поділу висловлювання на абзаци; в ракурсі лексичного розмаїття замість написання оцінюють вимову слів, а грамотна побудова усного висловлювання передбачає увагу до виразності, гарного темпу мовлення й правильної постановки логічних наголосів.

**Таблиця відповідності результатів вступного іспиту до ад'юнктури
за різними шкалами**

Сума балів за 9-бальною шкалою	Рівень володіння мовою за CEFR	Оцінка за 100- бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Оцінка за національною шкалою
8,5–9	C2	90–100	A	відмінно
7–8	C1	80–89	B	добре
5,5–6,5	B2	65–79	C	
4–5	B1	55–64	D	задовільно
3–3,5	A2	50–54	E	
2–2,5	A1	35–49	FX	незадовільно
1	A0	1–34	F	

Рекомендована література

1. Англійська мова за професійним спрямуванням для вищих навчальних закладів системи МНС : Навч. посіб. / Н. В. Кринська, І. В. Логвиненко, Л. В. Попова, Т. М. Панова. — Х. : УЦЗУ, 2007.
2. Богацкий И. С. Бизнес-курс английского языка / И. С. Богацкий, Н. М. Дюканова ; под общ. ред. И. С. Богацкого. — К. : Логос, 2006.
3. Business Class. David Cotton, Sue Robbins. Longman.
4. CM and D. Johnson. General Engineering. Prentice Hall. New York, London, 1992.
5. English Grammar in Use. Murphy R. Cambridge University Press 1994.
6. Eric H. Glendinning, John Mc Ewan. Basic English for Computing. Oxford University Press. 1999.
7. Eric H. Glendinning, John Mc Ewan. Information Technology. Oxford University Press, 2003.
8. Eric H. Glendinning, John Mc Ewan. Oxford English for Electronics. Oxford University Press. 1993.
9. Eric H. Glendinning, Norman Glendinning. Electrical and Mechanical Engineering. Oxford University Press, 1995.
10. Getting on in English (Intermediate) / За ред. І. Байбакової, О. Гасько, М. Федоришина. — Л. : Бескид Біт, 2008. — 251 с.
11. Getting on in English (Upper-Intermediate) : Sociology, Social Work, Culture, Energetics, Control Systems, Mechanical Technology, Transport, Architecture, Geodesy : Спілкуємося англійською мовою (вищий рівень) / За ред. І. Байбакової, О. Гасько, М. Федоришина. — Л. : Растр-7, 2009. — 213 с.

12. Getting on in English (Upper-Intermediate) : Technical Translation, Mathematics, Electronics, Radioengineering, Telecommunications, Computing, Automation, Metrology, Chemistry, Civil Engineering, Water Supply) : Спілкуємося англійською мовою (вищий рівень) / За ред. І. Байбакової, О. Гасько, М. Федоришина. — Л. : Растр-7, 2009. — 169 с.

13. Getting on in English : Спілкуємося англійською мовою / За ред. П. Корнес та Н. Гайдук. — Л. : БаК, 1998. — 276 с.

14. John Eastwood. Oxford Practice Grammar with Answers. Oxford University Press, 2002.

15. Keith Boeckner, P. Charles Brown. Oxford English for Computing. Oxford University Press, 1994.

16. Language Reference for Business English. Nick Brieger, J. Comfort 1992.

17. Longman Business English. Strutt R. Longman 1995.

18. Michael McCarthy, Felicity O'Dell English Vocabulary in Use. Cambridge University Press, 2002.

19. Pilbeam Adrian. Market Leader. International Management, Longman, 2003.

20. Shpak V.K. English for Economists and Businessmen. Kyiv, Vyscha Shkola, 2003.

21. Stuart Redman. English Vocabulary in Use (pre-intermediate and intermediate). Cambridge University Press, 2002.

22. Technical Writing and Professional Communication For Nonnative Speakers of English. N. Huckin, Leslie A. Olsen. Copyright 1991 by Mc Graw-Hill, Inc.

23. Writing for the Technical Professions. Kristin R. Woolever, Longman, 1999.

Голова предметної комісії

І.Є. Богданова

ПРОГРАМА

вступного екзамену з філософії

ВСТУП

Вступні іспити є складовою частиною прийому до ад'юнктури Національного університету цивільного захисту України та проводяться з метою діагностики рівня знань, навичок і вмінь, який забезпечуватиме необхідну для ад'юнкта комунікативну спроможність у процесі навчання та у сферах професійного та ситуативного спілкування. Складання вступних іспитів кандидатами на навчання в ад'юнктурі є обов'язковим для їх прийому і подальшого навчання. Вступний іспит з філософії засвідчує важливий етап професійного розвитку спеціаліста-науковця, виявляє рівень зрілості здобувача як суб'єкта інтелектуальної творчості з свідомою культурно-ціннісною позицією і базується на вимогах навчальної програми з дисципліни «Філософія» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» («спеціаліст»). Зміст програми іспиту передбачає поглиблені знання з філософії, які, згідно з державними нормами, повинен мати кандидат на навчання в ад'юнктурі. та обіймає історико-філософські і проблемно-методологічні питання, об'єднані двома тематичними блоками.

1. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ КАНДИДАТА НА НАВЧАННЯ З ВСТУПНОГО ЕКЗАМЕНУ З ФІЛОСОФІЇ.

Питання до вступних іспитів з філософії затверджуються Вченою радою факультету та завідувачем кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін.

Рівень знань здобувача оцінюється за чотирибальною системою: "відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно".

Кандидат на навчання в ад'юнктурі повинен знати методологічні засади, специфіку і основні етапи наукового пізнання і дослідження; концепції філософії науки; основні методи філософського пізнання; філософські системи діалектичної традиції; найбільш впливові дискурсивні практики сучасної філософії; філософські учення давнини, середньовіччя, Нового часу; визначні концепти у філософії технічної цивілізації; проблематика і концепції філософської антропології; основи соціальної філософії та філософії історії; основні підходи до сутності культури.

Вміти обстоювати свої погляди, інтерпретувати явища культури, соціальні феномени і процеси сучасності, застосовувати наукову методологію у дослідницькій діяльності. Рівень навичок з філософії має забезпечувати можливість самостійно готувати повідомлення про проблему, мету, методи та засоби дослідження, експеримент, обробку даних, висновки та інші аспекти наукової роботи.

Вступні іспити з філософії проводяться з використанням екзаменаційних білетів. Для підготовки до відповіді використовуються екзаменаційні листки.

Іспит проводиться з метою діагностики знань за наступними

філософськими проблемами: методологічні засади, специфіка і основні етапи наукового пізнання і дослідження; концепції філософії науки; основні методи філософського пізнання; філософські системи діалектичної традиції; найбільш впливові дискурсивні практики сучасної філософії; філософські учення давнини, середньовіччя, Нового часу; визначні концепти у філософії технічної цивілізації; проблематика і концепції філософської антропології; основи соціальної філософії та філософії історії; основні підходи до сутності культури. Зміст програми обіймає історико-філософські і проблемно-методологічні питання, об'єднані двома тематичними блоками .

Екзаменаційний білет містить два питання, на підготовку яких під час самого іспиту відводиться до 45 хвилин. Ця норма часу достатня для того, щоб актуалізувати пройдений матеріал у вигляді структурованого короткого повідомлення, але її зовсім недосить для наведення „безрозмірної” цитати. У будь-якому питанні краще за все розкрити одне-два суттєвих положення. При підготовці до відповіді слід докладніше зупинитись на більш відомих і більш близьких до власної дослідницької діяльності питаннях, прагнути розкрити в такий спосіб свій потенціал. Якщо не всіма питаннями здобувач однаково впевнено володіє, краще опустити, ніж викривляти зміст маловідомих ідей.

2. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ВСТУПНОГО ЕКЗАМЕНУ З ФІЛОСОФІЇ.

1. Поняття світогляду
2. Філософія як раціональний світогляд: специфіка і генеза
3. Специфіка філософського дискурсу
4. «Основне питання» філософії
5. Категорія буття
6. Проблема буття, її виникнення в парадигмі космоцентризму
7. Релігійний образ буття в середньовічній християнській думці
8. Особливості новоевропейського онтологічного досвіду
9. Матеріалізм як спосіб інтерпретації буття
10. Буття Всесвіту, природи, суспільства, людини, речі: взаємозв'язок і специфіка
11. Особливості людського буття в сучасному світі
12. Аналіз сучасних концепцій буття (на вибір вступника)
13. Свідомість як категорія філософії
14. Космічна метафора свідомості в античній філософії
15. Образ Бога і уявлення про свідомість у середньовічній думці
16. Свідомість у філософській системі Г.В.Ф.Гегеля

- 17.Філософія К.Маркса: свідомість як відношення (на матеріалі статті М.Мамардашвілі «Аналіз усвідомлення в роботах Маркса»).
- 18.Концепт безсвідомого у З.Фрейда. Структура психіки за Фрейдом
- 19.Проблема пізнаваності світу у філософії
- 20.Природа знання і процес пізнання
- 21.Раціональне та ірраціональне в пізнанні
- 22.Мислення як категорія філософії
- 23.Природа образу і нерелективні рівні пізнання
- 24.Предметно-практична природа поняття
- 25.Релігійність і релігійна віра. Нумінозне як категорія релігійної свідомості
- 26.Знання та віра, їх взаємозв'язок
- 27.Істина як філософська проблема
- 28.Поняття методу. Метод у філософії та науці
- 29.Наука, її генеза та сутність
- 30.Науковий факт і проблема його інтерпретації
- 31.Етапи і спрямованість наукового дослідження
- 32.Сутність техніки.
- 33.Динаміка системи „людина – техніка”
- 34.Техногенне мислення, технократизм, технофобія
- 35.Філософська проблема сутності людини
- 36.Природне і культурне у природі людини
- 37.Сенс життя людини як філософська проблема.
- 38.Тема життя і смерті в досвіді культури
- 39.Проблема людини у філософії ХХ ст.
- 40.Природа соціального відношення
- 41.Поняття суспільства.
- 42.Проблема генези і розвитку суспільства
- 43.Поняття особистості.
- 44.Соціально-діяльнісний підхід у розумінні особистості
- 45.Особистість і суспільство: свобода, вибір, відповідальність
- 46.Проблема свободи у філософії

47. Проблема волі у класичній філософії
48. Соціальна структура суспільства
49. Традиційне, індустріальне, постіндустріальне суспільство
50. Культура як людська реальність
51. Форми буття культури
52. Міфологія: від архаїчного міфу до «неоархаїки»
53. Релігія як соціокультурний феномен
54. Мораль і моральність.
55. Право і правосвідомість
56. Естетичне відношення і естетична культура
57. Творчість як феномен культури. Мистецтво – осердя творчості
58. Художня діяльність і природа художнього образу
59. Культура і цивілізація
60. Поняття прогресу
61. Проблема прогресу в культурі
62. Глобальні проблеми цивілізації

3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Рассел Б. История западной философии. – Ростов н /Д., 1998.
2. Скирбекк Г., Гилье Н. История философии: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М., 2000.
3. Гурина М. Философия. – В 2 т. – М., 1998
4. Шаповалов В.Ф. Основы философии. От классики к современности: Учеб. пособие для вузов. – М., 1998.
5. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини: Навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. – К., 1995.
6. Введение в философию. – В 2 ч. – Ч. 1, 2. – М., 1989.
7. Бичко І.В., Табачковський В.Г. Філософія: Курс лекцій. – К., 2004
8. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. – К., 1996.
9. Філософія: Курс лекцій / За ред. В.Л.Петрушенко. – Київ – Львів. – 2001
10. Радугин А.А. История философии: Курс лекций. – М., 2000

11. Хрестоматия по философии: Учеб. пособие / Отв. ред. и сост. А.А.Радугин. – М., 2001
12. Кемеров В.Е. Введение в социальную философию: Учебник для вузов. – 4-е изд., доп. и испр. – М., 2001
13. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991
14. Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. – М., 1980
15. Нарский И.С. Западноевропейская философия XVII в. – М., 1974
16. Кузнецов Б.Г., Миrowsкий Б.В., Грязнов А.Ф. Западноевропейская философия XVIII в. – М., 1986
17. Нарский И.С. Западноевропейская философия XIX в. – М., 1976
18. Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. – В 4 кн. – Кн. 1 – 4. – СПб, 1994
19. Постмодернизм: Хрестоматия. – Х., 2000

Спеціальна література

1. Аристотель. Сочинения. – В 4 т. – Т. 1: Метафизика; О душе. – М., 1975
2. Аристотель. Сочинения. – В 4 т. – Т. 4: Никомахова этика; Большая этика; Политика; Поэтика. – М., 1983
3. Бауман З. Мир по Жану Бодрийару // Современная философия. – Вып. 1. – Х. – 1995. – С. 13 – 19.
4. Бачинин В.А. Философия права и преступления. – Х., 1999
5. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. – М., 1995
6. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. – М., 1989
7. Бергсон А. Творческая эволюция. М., 1998
8. Бердяев Н.А. Время и вечность // На переломе: Философские дискуссии 20-х годов: Философия и мировоззрение / Сост. П.В. Алексеев. – М. – 1990. – С 402 – 410.
9. Бодрийар Ж. Прозрачность зла. – М., 2000
10. Бодрийар Ж. Символический обмен и смерть. – М., 2000

11. Бубер М. Я и Ты. – М., 1993
12. Бэкон Ф. Новый Органон // Бэкон Ф. Соч. – В 2 т. – Т.1. – М., 1972
13. Вебер М. Образ общества // Макс Вебер. Избранное. Образ общества. – М., 1994
14. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. – М., 1988.
15. Гайденко П.П. Прорыв к трансцендентализму: Новая онтология XX века. – М., 1997
16. Гегель Г.В.Ф. Наука логики // Гегель. Энциклопедия философских наук. – Т. 1. – М., 1974.
17. Гегель Г.В.Ф. Философия права. – М., 1974
18. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии: Пер. с нем. – М, 1994
19. Гуссерль Е. Формальна і трансцендентальна логіка // Читанка з історії філософії. – В 6 кн. – Кн. VI. Зарубіжна філософія XX ст. – К., 1993
20. Данилевский Н.Я.Россия и Европа. – М., 1993.
21. Декарт Р. Начала философии // Антология мировой философии. – В 4 т. – Т. 2. – М., 1970
22. Дильтей В. наброски к критике исторического разума // Вопросы философии. – 1988. – № 4. – С. 135 – 152.
23. Дробницкий О.Г. Моральная философия // Избранные труды. – М., 2001
24. Идеалистическая диалектика в XX столетии: Критика мировоззренческих основ немарксистской диалектики / А.С. Богомолов, П.П. Гайденко, Ю.Н. Давыдов и др.– М. – 1987
25. Иванов Вяч. Родное и вселенское. – М., 1984
26. Ильенков Э.В. Диалектика идеального // Э.В. Ильенков. Философия и культура. – М., 1991
27. Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990
28. Канарский А.С. Диалектика эстетического процесса. – К., 1979
29. Кант И. Критика чистого разума // И.Кант. Соч. – В 6 т. – Т. – М., 1964
30. Кант И. Критика способности суждения //И. Кант. Соч. – В 6 т. – Т. 5. – М., 1966

31. Кассирер Э. Лекция по философии культуры. О философии символических форм // Культурология. XX век. – М., 1995
32. Князев В.П. Человек и технология. Киев, 1990
33. Кобець Р. Феноменологія як філософія культури // Філософська і соціологічна думка. – 1996. – № 7/8. – С. 120 – 155.
34. Конрад И.И. Запад и Восток – М., 1972
35. Кузанский Н. Об ученом незнании // Николай Кузанский. Соч. – В 2 т. – Т. 1. – М., 1979
36. Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977
37. Курдюмов С.П., Малинецкий Г.Г. Синергетика – теория самоорганизации. Идеи, методы, перспективы. – М., 1983
38. Левич А.П. Научное постижение времени // Вопросы философии. – 1993. – № 4. – С. 115 – 124.
39. Лейбниц Г.В. Монадология // Г.В.Лейбниц. Соч. – В 4 т. – Т. 1. – М., 1982
40. Лосев А.Ф. Античная философия истории. – М., 1977
41. Лосев А.Ф. История античной философии в конспективном изложении. – М., 1989
42. Лосев А.Ф. Очерки античного символизма и мифологии. – М., 1993
43. Лотман Ю.М. Семиосфера: Культура и взрыв. Внутри мыслящих миров. Статьи. Исследования. Заметки. – СПб, 2000
44. Мамардашвили М.К. Анализ сознания в работах К.Маркса // Вопросы философии. – 1968. - № 6. – С. 14 – 25.
45. Мамардашвили М.К. К пространственно-временной феноменологии событий знания // Вопросы философии. – 1994. – № 1. – С. 49 – 65.
46. Мамардашвили М.К. Лекции по античной философии. – М., 1997
47. Мамардашвили М.К., Пятигорский А.М. Символ и сознание: Метафизические рассуждения о сознании, символике и языке. – М., 1997
48. Марков Б.В. Философская антропология: Очерки истории и теории. – СПб, 1997
49. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 г. // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – 2-е изд. – Т. 42. – М., 1968

50. Маркс К. Экономические рукописи 1857 – 1859 г.г. // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – 2-е изд. – Т. 46. – Ч. I, II. – М., 1968
51. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – Т. 3.
52. Наука в зеркале философии XX в. – М., 1992
53. Ницше Ф. К генеалогии морали. Рождение трагедии, или Эллинство и пессимизм. Так говорил Заратустра // Ф.Ницше. Избр. соч. – В 2 т. – Т. 1,2. – Минск, 1991
54. Ортега-и-Гассет Х. Нові симптоми // Читанка з історії філософії. – В 6 кн. – Кн. VI. Зарубіжна філософія XX ст. – К., 1993
55. Платон. Диалоги. – М., 1986
56. Подорога В. Выражение и смысл. – М., 1995
57. Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983
58. Сартр Ж.-П. Бытие и Ничто: Очерк феноменологической онтологии // Философская и социологическая мысль. – 1995. – № 5/6. – С. 117 – 133.
59. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Ницше Ф., Фрейд З., Фромм Э., Камю А., Сартр Ж.-П. – М., 1989
60. Сковорода Г.С. Твори. – У 2 т. – Т. 1,2. – К., 1973
61. Соловьев В.С. Оправдание добра. – М., 1989
62. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. - М., 1992
63. Спиноза Б. Этика // Антология мировой философии. – В 4 т. – Т. 2. – М., 1970
64. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1984
65. Тойнби А.Д. Постижение истории. – М., 1991
66. Трубецкой Е.Н. Смысл жизни. – М., 1994
67. Тулмин С.Э. Концептуальные революции в науке // Структура и развитие науки. – М., 1978
68. Уайтхед А.Н. Избранные работы по философии. – М., 1990. – Разд. II: Способы мышления. - Ч. I: Творческий импульс. – С. 337 – 388.
69. Уилсон Р.А. Квантовая психология: Как работа Вашего мозга программирует Вас и Ваш мир: Пер. с англ. – К., 1998

70. Фейерабенд П.К. Избранные труды по методологии науки. – М., 1986
71. Фейербах Л. Основные положения философии будущего // Избр. филос. произв. – Т. 1. – М., 1955
72. Фрагменты ранних греческих философов. - М., 1989
73. Франк С.Л. Духовные основы общества. - М., 1992
74. Фрейд З. Введение в психоанализ. Лекции. – М., 1989
75. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. – М., 1991
76. Фромм Э. Душа человека. – М., 1992
77. Хайдеггер М. Бытие и время. – М., 1997
78. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. – М., 1991
79. Хёсле В. Философия и экология. - М., 1994
80. Чижевський Д. Нариси з історії на Україні. – К., 1992
81. Шелер М. Философское мировоззрение. Феноменология и теория познания. Положение человека в космосе. Ordo amoris // Макс Шелер. Избр. произв. – М., 1994
82. Шеллинг Ф.В.Й. О конструкции в философии. Об отношении реального к идеальному в природе. Философские исследования о сущности человеческой свободы и связанных с ней предметах // Ф.В.Й.Шеллинг. Соч. – В 2 т. – Т. 2. – М., 1989
83. Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. – М., 1992
84. Шпенглер О. Закат Европы. – М., 1991
85. Шпет Г.Г. Явление и смысл. Феноменология как основная наука и ее проблемы. – Томск, 1996
86. Юнг К.Г. Синхронистичность. – М., 1997
87. Юнг К.Г. Человек и его символы. – М., 1997
88. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991